Een goet Aduijs/

Opt stuck vande Vrede ende Oorloghe in dese Nederlanden:

By een Eedelman ende oprecht Lief-hebber zijns Vaderlandts ende der ghemeene Ruste/ aen eenen zijnen goeden vriendt/ by forme van Missijue/ ouergheschreuen.

ANNO M. D. LXXXIIII.

IIN HEERE: Ick hebbe ontfanghen uwen Brief/ my dienende tot volcomẽ ghetuychenisse van een ghesont eñ matich ghevoelen/ verghesel schapt met een oprechte affectie eñ ijver tottet ghemeene Welvaren ende Ruste / een saecke voorwaer wel besonder eñ prijsselick te desen tijde. Nu / ghy begheert mijn aduijs op de poincten daerinne verhaelt. Eñ hoewel ick bekenne mijn onvermoghen / en wilt v nochtans niet weygheren / dewijle ghy hebt ouer my te ghebieden. Soo sal ick dan segghẽ/ rondelick ende ter goeder trouwen/wat ick daer af ghevoele/ ende ghy sult daer van hebben te oordeelen tselue dat v sal belieuen.

Inden eersten dan / soo wie niet veel lieuer soude kiesen eene Vrede / eenichsins verdrachelicken / jae selue vermengt met groot achterdeel eñ onprofijt / dan de continuatie eñ voortganck van eenen ellendighen eñ burgherlijcken Krijch/ my dunckt dat een soodanich mensche niet en behoorde ghehoudẽ te werdẽ onder t'ghetal der menschen/ maer veel eer van d'onredelijcke eñ wilde beestẽ: jae soude selue verdienen wtgheroyt te werden / wt het midden der menschen/ als een schadelijcke peste: Dewijle toch een yghelijck man met eeren schuldich is / de ghemeene Vrede wederom te coopen/ (indien haer de middelen daer toe aenbieden) niet alleen met sijn ballingschap / ofte verlies van goederen/ maer oock selue van sijn leuen t'selue goetwillichlicken op-offerende voor t'ghemeen Welvaren: Maer als ick daer by ouerweghe welcke Vrede men ons voordraecht / ick ben wel verwondert datter yemãdt soo saechtsinnich werdt ghevonden / die de patientie mach hebben / maer alleen daer nae te luysteren.

Want sy snijdt v gheheel cort af / soo wel d'oeffeninghe der Religie (om de welcke te behouden niet alleen dit landt / maer oock de gantsche Christenheyt alreede is of in roeren / ofte in wapenen gheweest al ouer de vijftich jaren gheleden) als het vertrecken der Vreemdelingen / immers ten minstẽ so langhe alsser noch eenighe Prouincien zijn / die niet en zijn ghebracht onder de gansche ghehoorsaemheyt vanden Coninck van Spangien.

Vande Religie wil ick terstont spreken.

Maer soo veel de Vreemdelinghen aengaet / isser wel yemandt soo onverstandich die siende in een lichaem van verscheydene vereenichde Prouincien/ eñ met elckanderen verbonden/ dat eenighe

 der sel-

der seluen / om d'andere te brenghen tot hun opinie / vreemde Crijchs-hoopen in haer soudije houdẽ/om haere medeghenoten te vernielen/ tselfde soude connen achten/ Vrede te zijn?

Nae mijn verstandt / ick en soude het niet connen nemen dan voor een wreedt ende bloedich inlandts Oorloghe/ t'welcke ten lesten noodtsaeckelijcken sal nae hem trecken oock den onderganck van d'eene ende van d'andere Prouincien.

Want om te commẽ totte Vrede tusschen twee partijen/tegens elckanderen in Oorloghe staende / sóo moetmen daer in houden den rechten wech/de welcke is/ te beweghen d'eene eñ d'andere tot een goet accoordt/ter sijden stellende alle passien eñ jalousijen/ende onderwerpende een yeghelijck zijn verschil eñ questie de Redene eñ Justicie/ende niet om te openen den wech eñ passagie de vreemde Natien / om d'eene den anderen te verderuen / onder dexel van die te willen brenghen tot Ghehoorsaemheyt / ofte tot eene andere Religie/dan de selue daer van sy professie doen: Wãt dit heeft veel eer een smaecke nae de treecke van Escouedo / ofte van eenen verstoorder der ghemeene Ruste/dan wel na eenẽ raedt eens ghetrouwen vriendts oft Vredemaker.

Hoe wel nu die van Henegouwen ende Artoys hen dese Capruyne hebben laten opt hooft setten: want na datse haerseluen door wel solennele Eeden/eñ besworene Vniẽ/ ofte veel lieuer door schrickelicke vervloeckinghen / hadden verbonden aen d'andere naebuerighe eñ gheconfedereerde Prouincien / vã hen mette selue vereenicht te sullen houdẽ / tot datse den Spangiaert gansch verdreuen souden hebbẽ wten lande / sonder hem immermeer wederomme te roepen/ met een seker beslupt eñ onwederroepelycke sententie: Dat al de ghene die daer teghens deden / ten eewighen daghen ghedegradeert ende berooft souden werden/van Name/van Wapenen/ eñ van alle Eere ende Waerdicheyt: zijn nochtans int afscheyden van derwersouere onder t'dexsel of vande Religie/ ofte om eenighe jalousijen/ te vreden gheweest haerseluen onderlinghe te versellen teghens hen metten Spangiaert/ ende latende haerseluen int beghinsel misleyden door dit schoon mom-aensicht van Vrede/ hebben sy het wtheemsche Oorloghe verandert in eenen inheemschen burgherlijcken Crijch / zijnde eyntelijcken te vreden gheweest tot hun hulpe te roepen eñ Hoochduytschen / eñ Italianen eñ Spangiaerden/eñ Hongersche/eñ Beemsche/ eñ Albanoisen/eñ ick en weet niet/ welcke andere soorten vã vreemde Natien/

ende dit alleen om ten onderen te brenghen haere medeghenooten eñ naeghebueren/ eñ voorts tot een roof te gheuen onse aerme ende bedroefde Vaderlandt / tselue stellende inden staet daerment jeghenwoordichlick in siet.

Maer of sy nv voor alle dese dinghen / de Vrede ghehadt hebben/ dat gheue ick henlieden selue te bedencken.

De ghene dan die ons nooden van onsseluen met hen te voeghen / sonder ons daer by toe te laten het ghereede vertreck der Vreemdelinghen/ of en verstaen selue niet haer eyghen stuck / ofte drijuen haren spot met ons met vollen keele. Want dit en is niet ons te nooden totte Vrede / ghelijckse nochtans hen dies seer wel connen veynsen / maer om een ander zijde te kiesen / ende alsoo de vlamme van desen jnlandtschen Crijch noch veel dieper te doen invallen selue tot int middẽ van onse ingewanden/ om dies te meer onsen ghemeenen ondergānck te voorderen.

Want wy ten onderen ghebracht zijnde/ can een yeghelick wel sien/dat den anderen eghene middelẽ altoos meer sullen ouer-blijuen/ niet alleen om haerseluen te handt-houden in eene recht-matighe eñ wettelijcke vrijheyt onder de Wetten eñ Priuilegien vande Landen/maer selue oock niet om hemluyden te connen beschermen vande verachste ende schadelijckste Slauernie / de welcke opt Slaue oft Ghelep-boeue verdient mach hebben.

Sy hopen dat de Spangiaert/zijnde meester vant landt/ hemluyden niet en sal willen tot eenighe Slauernije brenghen: Nu/ dit wil ick gheloouen ter liefde van hemluyden: maer ick soude hen nochtans raden goede borghe ende versekerheyt daer van te nemẽ. Jmmers soo veele ist/ dattet in des Spangiaerts vermoghen sal zijn/van dat te doen oft te laten / indien hy wilt.

Want ist dat hy eenmael comt tot sijn voornemen ouer de reste van dese Prouincien / sullen/sonder twijffel/ de selue van Vlaenderen/ Artoys/ Henegouwen/ ende andere mede bedwonghen zijn/ hen tot ghehoorsaemheyt t'onderwerpen/ schoon ghenomen datter niet een stadt en waere die Garnisoen hadde ontfangen: want het platte landt sal altijdt zijn inde macht vanden Spangiaert/ ende hem en sal gheen dinck soo lichtelijckẽ om doen zijn/ als d'andere tot sijnen wille ende meeninghe te brenghen/ al en soude t'selue niet gheschieden dan by wt-hongheringhe: te meer oock/ als de voornaemste steden eñ sleutels vant landt met vreemde Garnisoenen vervult zijn sullen/ onder t'dexsel datse vercreghen sullen zijn

 metts

mette wapenen: Jck late noch staen / dat een yeghelick bekent is/ van welcken effecte eñ macht het beuel sy vande Hoogher handt ofte Souuerain/ als hy heeft de Regenten ende Hoofden vande plaetsen/ende de Magistratē tot sijnen wille eñ deuotie. Ghelijcke hem onghetwijffelt seer licht soude vallen/ in desen deele sulcks te versien / als hy tot handthoudinghe ende versekeringhe van sijne heerschappye soude vinden te dienen.

Nu / hier van hebben wy eene sekere beproeuinghe in ons seluen: Alsoo wy sien dat niet tegenstaende alle Contracten/ Eeden/ Verbanden/ende verbloeckinghen/de Prince van Parma wel soo veel heeft weeten te practiseeren/ datmen onder den tijtel eñ t'dexsel vande Staten ghewillichlijcken heeft wederomme gheroepen de Spaensche ende Jtaliaensche Soldaten: Waer door men can oordeelen vande macht die hy sal hebben in alle andere poincten / die haer seluen sullen presenteren van ghelijcken stoffe.

Dewijle doch een Hooft dat met hem-seluen accoordt is/ duysent middelen eñ gheleghentheden voorcommē / daert hem mede can behelpen/ om te gheraecken tot het eynde van zijn voornemē / ende besonder ouer een Volck/ dat hem-seluen vindt ontwapent/ ofte alomme van d'Oorloghen becinghelt ende aengheperst.

Siet daer hebt ghy alreede eē ellendich Poinct ende Conditie/ van dat ghy met v voorweten de wapenen gheeft in handen van uwen viandt/om v daermede te slaen/indient hem belieft/eñ waer door ghy aen uwer syde selue niet anders en behoudt om v seluen te beschermen/ dan eene hoope van sijnen goeden wille.

Nu soo veele de hoope aengaet / eñ t'betrouwen op den Spangiaerdt / isser yemandt die de selue in twijffelinghe stelt / hy moet voor seecker of seer weynich ghesien hebben watter inde wereldt ommegaet / ofte ten minsten ganschelick niet weten vanden aert ende natuere der Spangiaerden.

Jck wil hier niet eens aenroeren/ de hoouaerdise / wraeckghiericheyt/begheerlickheyt van regieren / wreedtheyt/ groote nijdicheydt / ende andere zeeden / de welcke dese Spaensche Natie vast ghemeenlick is onderworpen/ oock beuesticht door ontallicke veel Exempelen / ende te wercke ghestelt aen allen den ghenē diese ope gehadt hebben onder hun ghehoorsaemheyt / jae die wy selue herwerts-ouer niet dan te seer veele beproeft hebben / tot onse onverwinnelicke schade. Jck sal desghelijcx niet segghen/ in welckē aensiene/waerde eñ achtinghe sy ons houden/ soo wel d'eene als d'an-

dere/

dere/noch d'oorsaecken diese hebben van haer-seluen soo wonderlijcke seer vertoornt ende verongheluckt te houden.

Ick sal alleenlijcken een poinct voorstellen om wel te ouerweweghen/ dats te weten/ dat de Spangiaert ten alderminsten den Staet sal willen verseeckeren voor den toecommenden tijdt/ende sulcx daerinne versien/ op dat hy naemaels niet meer en hebbe te vreesen ghelijcke swaricheden ende onghemack/ als in voorleden tijden.

Nu in wat manieren/ ende door welcke middelen sulcks te weghe ghebracht sal moghen werden/ dat laete ick oordeelen den verstandighen/ ende die in Politijcke saecken maer te redelicker-wijse zijn hervaren. Het aduijs van Traspbulus/ende daer nae vanden Coninck Tarquinius/ende eyntelijcken by onsen tijden/ van Machiauelli/ t'welcke de Cardinael Granuella soo dickwils inden mondt hadde/ eñ oock zedert int werck gestelt is geweest door den Hertoge van Alue/ is selue dẽ kinderen niet onbekent/te wetẽ/ Datmen inde Wermoes-houen daer d'Aiuyn ende de Mancop ten alderdichste staet/ de Bollen/ die bouen d'andere te hooch utwassen/moet afhouwen: Want veel beter is (gelijck de Hertoghe van Alue seyde) het hooft van een Salm/ dan van hondert kickvorsschen. Eñ hebbende de Spangiaert hemseluen meester ghemaect vande Hoofden/canmen wel lichtelijcken afnemen/ hoe hy sal om-springhen mette reste.

Eñ datmen hemseluen wilt inbeelden dat de diensten/ de welcke eenighe vande Heeren/ die van te vooren in de wapenen gheweest zijn teghens den Spangiaert/ zedert ende naderhandt ghedaen hebben/ wtghewist hebben de gedachtenisse van alle voorledene saecken/sulcx soude immers zijn te seer groote slechtichept.

Want dit is een saecke gansch wederstrijdende den aert der Princen/ gheheel contrarie d'eerste hooft-regulen vanden Staet in alle Regimenten/ ende immermeer ghebruyckelijck gheweest zijnde/ jae selue int besunder teghens d'aengheboren natuere ende ghewoonte vanden Coninck van Spaingien.

Den dienst welckẽ d'Ondersate doet sijnẽ Prince/houtmẽ voor een saecke de welcke hy hem schuldich is te doen/ eñ daeromme en werdt hy niet weerdich geacht te verdienẽ eenige beloonnige ofte vergheldinghe/ dan alleẽ de selue die voortcomt wtte onverdiende mildichept ende gunste vanden Prince: Daeromme dat de Prince de belooninghe der diensten/diemen hem ghedaen heeft/ afmeeten

ende ver-

ende vereffent naede mate van sijne Hoocheyt / vande welcke de supuere mildicheyt / sonder eenighe verbintenisse is eene vande voornaemste steunsselen.

Ende hieromme ist datmẽ meest ten deele siet / dat de ghene die wel de grootste eñ merckelijckste diensten ghedaẽ hebben / haer seluen ten alderminste gherecompenseert eñ beloont vinden / ten eynde de mildicheyt van een Prince niet en werde ghetoghen in ghevolghe van eenich verbandt eñ obligatie. Ende voorwaer (seggen sy) indien ghy den dienst niet en hadt ghedaẽ / men souder wel andere hebben ghevonden / die hem gaerne ghedaen souden hebben: maer d'Ondienste brengt zijn loon altijt mede voor hem / daeromme datse werdt ouer-ghewooghen teghens de verbindtenisse vanden Ondersaet tot sijnen Prince / Welcke verbindtenisse soo veel te grooter gheacht werdt / als de Hoocheyt ofte Maiesteyt desselfs hoogher is verheuen / eñ haerseluen ghevoelt swaerder ghequest te zijn. Het welcke d'oorsaecke is dat de misdaedt tegens den Prince bedreuen nimmermeer wtghewischt can werden / door de gedachtenisse van eenighe voorgaende dienstẽ / maer ontvonckt hem veel eer int herte een vyer van eene eewighe ende ontwebluschelicke haete.

D'exempelen van allen tijden doen t'selue ghelooouen / de Historien zijnder vol af / eñ alle Wijsen gheuen ons daer van ghetrouwe waerschouwinghẽ. Siet daeromme stelde de Raedtsheere vanden Coninck Zenon / sijnen vriendt Diederick / die hemseluen ter oorsaecke van dien naderhandt oock meester maeckte van Italien / de Fabule voor d'ooghen vanden Herte / d'welcke de Vos seyde dat gheen hert ghehadt hadde / daeromme dattet eenmael vertoornt hebbende den Leeuwe / Coninck vande beesten / hem andermael hadde laten wijs maken van hemseluen weder onder sijne clauwen te begheuen.

Oock seyt de wijse Coninck Salomon / dat de toorne des Conincks de voorbode vande doodt zy / ghelijck mede Homerus / de rechte Schoolmeester van alle Wijsen / soo wel Griecken als Romeynen / betuyghe / Dat een Coninck altijt bewaert in zijn herte de misdaedt diemen hem ghedaen heeft / niet tegenstaende dat de haestighe gramschappe voor-by ghegaen zijnde / hy voor eenighẽ tijdt door de vingheren siet. By onsen tijden hebben wy ghesiẽ / dat alle de groote eñ aenmerckelijcke goede dienstẽ van wijlen de Grauen

van

van Egmondt ende van Hoorne niet en hebben ghehadt eenich ghewichte om te connen wtwisschen/ eene seer cleyne vergrijpinge diemen haer te laste leyde / van datse mette wapenen niet ouervallen en hadden die vander Religie / niet teghenstaende sy dachten grooten dienst daer-aen te doẽ / ẽn datse daer nae verstaen hebbende den wille vanden Coninck/ sonder ophouden ghearbeydt hadden om alles wederomme te stellen tot zijnen wille ẽn gehoorsaemheyt: ende wist nochtans de Coninck hemseluen seer wel te veynsen / niet alleen van hen dit vergheuen / maer oock van t'selue ghenomen te hebben / voor eenen sonderlinghen ende merckelicken dienst / ghelijck hy nu jeghenwoordichlicken oock wel soude moghen doen.

Dit is dan hem-seluen moetwillichlicken bedrieghen / alsmen hem-seluen wil voorstellen eenich Pardon ofte verghetentheyt van misdaden teghens eenen Coninck Souuerain ofte de Hoghe handt bedreuen / ende sonderlinghe alsse raecken de Hoocheyt of van sijnẽ Persoone/ofte van sijnen Staet / dewijle daer niets en is inde werelt datse willen vergheleken ofte in teghenwichte gestelt hebben van het selfde.

Maer bouen al het ghene voorseyt is/moetmẽ aenmerckẽ datmen te doen hebbe metten Spangiaert/ die bekent al ouer langhe ghesocht te hebben soodanighe gheleghentheyt ẽn oorsaecke / om eennael onder zijn ghewelt te brenghẽ dit landt / ẽn maken t'selue tot een verbeurt landt. Nu / ick gheuet v te oordeelen / indien hijt jeghewoordich ghevonden hebbende/soo wel te passe/ende met soo groote costen/moeyten/ẽn merckelick verlies/hy hem dat sal laten ontgaen om v schoon aensichts wille/ ofte ten opsiene datmẽ hem sal verthonẽ de groote dienstẽ vande Marckgrauẽ van Rijsburch ofte van Renty/ de welcke hy acht alreede niet dan te veel vergolden te hebben / daer inne/ datmense tot noch-toe heeft ghelaten onghestraft: Jae selue dat in plaetse van hen ten Exemple van alle de werelt te castijden / men haer noch heeft vereert mette grootste Staten ẽn Officien. Ende voorwaer/ indienmen ghelooft dat de Spangiaert meer sal achten den dienst diese ghedaen hebben int beleydt van dit Oorloghe/ als d'ondienste vanden voorleden tijt/ als sy d'andere Stadthouders vande Prouincien gheraden hebben teghens den wille vandẽ Coninck / in ghevanckenisse hebben doen stellẽ den Raedt vã State/reysen gedaen in Vrãckrijcke omme te gaen haelen wtheemsche Princen / ende dẽ Coninck berooft

hebben

hebben van sijne gansche Authoriteyt ende Hoocheyt/ dies gedraghe ick my aenden ghenen die eenich verstant hebben. Immers soo veele ist/ dat de Spangiaert altijt wel sal moghen segghē/ datse int eene begaen hebben het Crimen læsæ Maiestatis, haer seluen stellende teghen den Persoone eñ Staet vandē Coninck: ende int andere ghevolcht hebben hunne jalousien eñ besondere passien.

Nemaer ick wilt alsoo nemen / datmen dese twee Marckgrauen altijdts behoore te kesteren / eñ dat de Coninck / soo veel henlieden aengaet/ sal willen vergheten sijne ghewoonelijcke eñ aenghebozen Natuere/ de welcke is van te louen/ in dancke te nemen/ eñ seer hooch te achten de diensten der ghenen / die hy voorghenomen heeft het hooft te doen verliesen: Maer wat salt dan zijn van d'andere Heeren die soodanighe diensten zedert niet ghedaen hebben? Wat salt zijn van alle d'andere cleyn heylichskens van Edellieden/ die t'ghelooue niet en hebbē vande selue te doē? Of gheloouen wy datse oock seer lieffelickē gehandelt eñ ghevoordert sullen werdē/ nae dat de Spāgiaert hem-seluen sal vindē geheel Meester vant spel / daer hy jegenwoordichlijckē/ dewijle het van noode is/ dat hy hem nu noch met hen behelpe / daer vā so weynich wercks maeckt/ als van sijn minste dienaers / jae hemseluen niet en can onthouden / dat hy t'elckē propooste niet wt en spije het ghene dat hem inde crop steeckt? Ende wat salt zijn vande Steden die soo hardtneckelick gheweygert hebben Garnisoen in te nemen? Wat salt zijn vande ghene/ die opentlicken de wapenen inde handt ghenomen/ de Casteelen afghewoorpen/ ende bedreuen hebben eene ontallicke menichte van andere misdaden / die in materie van Staet nemmermeer connen werden vergheuen? Sien wy nu niet ooghen-schijnlicken/ datmen daer van niet en heeft te verwachten/ van d'alghemeenen onderganck ende verwoestinghe vant gansche Landt?

Ick verschricke my als ick om die lieden dencke / die haerseluen wijs-maken/ dat/ als d'andere Prouincten/ diemen nu Rebellen noemt / int gheheel t'onderen sullen ghebracht zijn / de Coninck niet en sal maken eenighe swaricheyt / de Vreemdelinghen terstont daer wt te trecken. Ick en wil hier niet vraghen wat borghe/ oft welcke verseeckeringhe sy daervan hebbē/ ofte op welcke onderteeckeninghe/ beloften/ ofte tractaten sy hun fondament nemen. Wāt sy sullen my altijt seer gaerne bekennen/ soo sy eenighe daer van hebben/ (als ick wel gheloone neen) datse niet so autentijck en

rijck en zijn/ als de selue gheweest zijn/ die hen heeft ghegheuen de
Prince van Parma / effen ten tijde als hy beloofde nemmermeer
herwaertsouer te sullẽ roepen de Spangiaerdẽ: noch als de ghene
door de welcke de Coninck selue heeft beuesticht ende van waerde
ghehoudẽ/ eerstelick het Accoordt t'welcke maeckte Me Vrouwe
de Hertoginne van Parma sijne moeder inden jare 1567. eñ na-
derhandt t'Edict perpetuel vã wijlen Don Jan/ door t'welcke de
Pacificatie van Gendt soo solennelijcken aenghenomen is ghe-
worden / eñ nochtans sientse wel hoemen alle dese Tractaten heeft
ghehouden.

Maer ick soude van hen wel begheerẽ te weten / waeromme sy
hen laten dunckẽ/ datse dit Priuilegie sullen verwerueñ meer eñ bo-
uen die van Napels/ van Sicilien/ vandẽ Staet van Milanen/ eñ
van d'Indianen van Peru? Jae selue bouen alle Natien eñ Pro-
uincien die de Coninck van Spangien houdt onder sijne ghehoor-
saemheyt: de welcke hy niet en soude weten te beschuldighen van-
de alderminste misdaedt/ ofte oorsake van wantrouwe? De Spã-
giaert houdt hy die van herwerts-ouere in meerder waerden of-
te aensiene? Heeft hy in hen een beter betrouwen? Acht hy datse
sullen hebben/ oft minder wille/ ofte weynigher machte van hen te
rebelleren/ alsse sullen willen/ indien hy eenmael daer wt neemt/ eñ
doet vertrecken de Vreemdelinghẽ? Of zijnse moghelick tot hun-
ne oncosten niet genoech geleert geweest door d'exempelen vanden
tijdt voorledẽ/ hoese haerseluẽ sullen hebben te verseeckeren vã de-
sen Staet? Of en zijnse niet wijs genoech om sulcx te aenmerckẽ?
Isset dan niet eene groote dwaesheyt dat wy ons seluẽ willen in-
beelden een saecke de welcke ganschelicken strijdt teghens alle re-
denen/ teghens alle hervarentheyt/ eñ teghens alle ooghen-schijn-
lickheyt der waerheyt? Het is voorwaer anders niet dan ons-sel-
uen te kittelen om te lachen.

Maer laetet ons noch nemen dattet alsoo zy / dat de Coninck
belooue / nae datter niet meer en sal zijn eenighe viandtschap int
landt/ daer wt te sullen doen vertrecken de Vreemdelingen: Maer
hoe verre sal haerseluen dese viandtschappe wtstrecken? Want soo
langhe als hy naer zijn geliefte/ ten exemple van anderẽ/ ghestraft
sal hebben al de ghene die hy sal houden voor Rebellen ende straf-
weerdighe vant Crimen læsæ Maiestatis, salmen wel connen seg-
ghen/ datter gheẽ viandtschappe meer en zy? Jck dencke wel neen.
Soo salmen dan moeten wachten / tot dat hyse alle ten onderen

ghebracht hebbe/die van aenbeginne de wapenen inde vuyst hebben ghenomen teghens hem/oft teghens den Spangiaert. Ende wat sullen dese goede Vrede-maeckers toch gaen beghinnen / alsmen den naeme van viandtschappe oock tot op henliedẽ sal willen wtstrecken/ eñ hen doen rekenschap gheuen van hun voorgaende stucken eñ handelinghen? En sien wy noch niet/hoe dat wijt oock nemen/ dat dit Artijckel / vande Vreemdelinghen niet terstont te doen vertrecken / een recht Beuls-mes zy om alle d'Inghebore̵ne van dese Nederlanden/daer mede te doen onthoofden / soo wel die van d'eene als van d'ander Religie : ofte dattet veel eer de Storck eñ valstricke zy / inde welcke sy alle ghevanghen sullen werdẽ/ omme in eenen eeuwighen onderganck te vervallen?

Laet ons nu commen tottet tweede Poinct/ van d'oeffeninghe der Religie: Dit snijden sy oock immers soo cort af als het eerste. Ende voorwaer het schijnt ghenoech dattet de Coninck nemmermeer en sal toelaten/al soude hy daer ouer oock zijn Croone eñ alle sijne Staten in perijckel stellẽ van de selue te verliesen. Nu welcke Vrede canmen hemseluen inbeelden / daer de Conditien / diemen voorstelt met haer brenghen den gheheelen onderganck van d'een partije/ de welcke noodtsaeckelick daer nae oock met haer sal trecken de gansche verderffenisse van d'andere? Want niet toelatende eenighe exercitie van Religie / soo moetmen wtroepen / ofte wten lande bannen/allen den ghenen/ die daer van bekentenisse doen.

Nu wy wetẽ dattet Oorloghe noyt aende handt zy ghenomen om ander insichte/ dan op dat de Vrijheydẽ des landts onderhouden zijnde/ niemãdt onderdruct soude werden teghens recht ende justitie / onder den schijn van Religie: Dewijle voor seecker dese deck-mantel vã Religie/ t'rechte middel is/ om te niette te doẽ alle Vrijheydẽ/Rechtẽ eñ Priuilegien vã eẽ landt/ daer vã t Coninckrijcke van Napels/t'landt der Indianen/jae Spangien selue connen ghetuyghenisse gheuen. Ende wy weten dat herwerts-ouers d'inbroeringhe van d'Inquisitie tot desen jeghenwoordighen tijdt toe in een waech-schale heeft ghestelt / eerstelijcken de Vrijheydt/ ende daer na den gheheelen Staet vant Vaderlandt : Want daer en is niemandt van ons / noch van onsen naecommelinghen / die hemseluen mach beroemen vrij ende ontledicht te zijn vande valsche beschuldinghen van d'Inquisitie/ als hy maer een eenich viandt en heeft / die hem soude willen ten onderen brenghen. Dit selfde is soo openbaer eñ blijckelick/ dattet niet van doene en heeft

eenich

eenich bewijs: Want een yegelijck siet het / ende de onderbindinghe brenghet mede aen den dach.

Hier op / weete ick wel / sullense segghen / datmen sal toelaten de vrijheyt vã Conscientie / voorbehoudẽ datter niet en zy eenige wtwendighe oeffeninghe / eñ datmen niet en doe eenighe Schandale ofte ergherniſſe: Maer dat en is niet dan een rechte knippe ende valstricke. Want men weet wel dat de Conscientie / de welcke is gheleghen inde ghedachten / altijt vrij / ende gheensins onderworpen en zy de kenniſſe ende wetenschappe der menschen / ende veel weynigher staende tot hun heerschappije ende beuel. Ende voorwaer / noyt isser yemandt gheexecuteert ofte ghequelt gheweest simpelicken om zijnder Conscientien wille / maer altijdt om eenighe handelinghe ende wterlijcke bewijsinghe / ofte van woorden diemen noemt Schandale / ofte om handelinghen diemen den name gheeft van exercitie van Religie / ende alsoo en isser gheen onderscheydt van dese vermetene vrijheydt van Conscientie sonder wtwendighe exercitie / tusschen d'oude strengheyt der Placcaten / ende d'Inquisitie van Spangien.

Bouen dien dunckt my dattet wel eene vreemde saecke is / dat de Catholijcken souden toelaten vrijheyt van Conscientie / daerse toch d'wtwendighe exercitie der Religie soo scherpelijcken verbieden. Want inden eersten isset kennelijck eñ openbaer / dattet verschil datse hebben mette Hughenotẽ / niet en bestae alleen in tghene t'welcke raeckt de Ceremonien / oft d'wtwendige Oeffeninge / als inder Leere / ende int ghene dat hangt vant Gheloove ende vande Conscientie. Want daer is niemandt onder de Catholijcke Doctoren / die metter waerheyt soude derren ofte mogen ontkennẽ / dat de Ceremonien die ghebruyckt werdẽ by die vander Religie / tzy inden Doope ende in het Nachtmael / ofte in d'aenroepinghe vanden eenighen naeme Godts / door d'eenighe voorbiddinghe Jesu Christi / sonder aenroepinghe der Heylighẽ / ende sonder eene ontallijcke mennichte van andere dinghen / inneghevoert ofte by de Kercke / of door de Pausen van Romen / niet en zijn ghelijckmatich / noch ouer-een-commen mette Ceremonien / die gheweest zijn vanden aenbeghinne der eerste Kercke / van Christo Jesu inneghestelt / ende by d'Apostelen in alle eenvoudicheyt onderhouden: ende dat ouer sulcks / dewijle sy niet en souden derren verdoemen d'Apostolen / (al ist schoon datse willen staende houden / dat naemaels door d'inblasinge vanden Heylighẽ Gheest / de Room-

sche Kercke ghegeuen/ haer Ordonnantien wat meer zijn verciert ende aensienlicker ghemaeckt) soo volcht immers daer wt/ datse niet meer swaricheyts behoorden te maken omme in te willighen d'wtwendighe oeffeninghe van dese Religie/ de welcke sy toch bekennen ghelijckformich te zijn mette Ordonnantie der Apostolē/ danse en doen om vrijheyt te gheuen vā d'inwendighe Leere ende vant Gheloone/ t'welcke sy segghē gheheel verleydelick ende schadelick te zijn.

Daer nae/ hoe ist moghelicken de vrijheyt van Conscientie te bewilligen/ sonder d'oeffeninghe van Religie? Want nae dese reeckeninghe sal moeten volghē/ dat de ghene die de weldaedt van dese vrijheyt sullen willen ghenieten/ of ganschelicken niet en hebben eenighe Ceremonien/ noch aenroepinghe Godts/ om te betuyghen de Godts-vruchticheyt ende eerbiedinghe/ diese hem toedraghen/ ende dien volghende gheheelicken zijn sonder Religie/ ende sonder vreese Godts: ofte anders dat de Ceremonien/ ende d'wtwendighe ghetuychenissen/ diese sullen ghebruyckē/ ouer een commen met haere Conscientie/ ist saecke datmen hen de Conscientie wil vrij laten.

Indienmense gheen Religie toe en laet/ noch oeffeninghe van Godtsvruchticheyt/ ofte van d'aenroepinghe ende vreese Godts/ soo moetense eyntelick werden bouē de maten onheylich/ gantsch goddeloos/ ende veruult met alle boosheyt/ eñ ouer sulcx in plaetse van te doen voorderen ende plantē de Roomsche Catholijcke Religie/ en salmen niet doen dan de selue vernielen/ ende in haer stede invoeren eene ouerdadicheydt van alle godts-lasteringhen ende schelmerije.

Ist datmē hen oock toelaet ofte voorschrijft eenighe aenroepinghe/ ofte andere oeffeninge vā Religie/ strijdende teghēs hun Conscientie/ ghelijckmen ongetwijffelt verstaet te willen doen/ door de conditien ende artijkelen van dese schoone Vrede/ t'selfue sal immers gheen vrijheyt zijn/ maer een bedwang ende pijninge van Conscientie/ de welcke oock selue niet vrij en sal zijn/ achterwegen te laten/ t'ghene sy oordeelt te zijn teghens Godt eñ zijn Woort.

Want indien yemandt versuymt Misse te hooren op eenighe Hoochtijden/ ofte het Sacrament t'ontfanghen/ te Biechte te gaen/ ist dat hy het Sacrament des Outaers/ ofte den heylighen Olie gheen reuerentie en doet/ indien hy sijne kinderen niet en laet Doopen naede maniere der Roomsche Kercke/ soo hy hem niet van

van eenen Priester doet trouwen / dit houden sy altesamen voor Schandale ende argernisse. Soo volcht dan nootsakelicken / datmen in dese vermetene vrijheyt van Conscientie / selue moet doen teghens zijn Conscientie / om d'ergherniſſe te mijden / tzy eenen dan lief ofte leedt: Js nu hier-inne eenighe schijn ofte apparentie van vrijheyt / dat laete ick alle lieden van verstande oordeelen: sonder noch te segghen / datse noch woordt noch tonghe vrij en laten: Sulcx dat soo wie ghesproken sal hebbē / een woordt t'welcke te nae gaen mochte ofte d'eerwaerdicheyt vanden Gheestelickē Staet / ofte de Roomsche Religie / men sal hem beschuldighen als bedreuen hebbēde Schandale / ofte het Crimen læsæ Maiestatis Diuinæ & Humanæ: eñ van daer salmē noch voorder commen / tot het ondersoeck der Boeckē / eñ vande dagelicksche wandelinge eñ conversatie binnē besloten deuren / iae selue vande Tresoren eñ Cofferē / sonder dattet eenen Vader des Huysghesins gheoorloofft sal zijn / sijne kinderen te leeren Godt te aenroepē / noch selue de Ghebedē te moghen doen in sijns moeders taele. Jn somma / men sal moeten / soo ick ghesept hebbe / alomme weder voorthalē d'oude strengheyt der Placcaten / eñ van d'Jnquisitie / eñ weder oprechten de schauottē / galghen / eñ raderen / de yseren weder aensteecken / nieuwe sacken eñ cuylen ghereet maken / eñ ten cortsten ghesept / alles doen / datmen naede wreedtheyt vande Gheestelickheyt immermeer heeft connen bedencken / om haere heerschappije staende te houden.

Jck en behelpe my hier niet / om dit alles te bewijsen / met eenighe Rethorijcke Figueren noch ouervloedicheydt van woorden: Want ick late my duncken dattet niet wel moghelick zijn soude met woorden te vergheliijcken / alle d'ellenden ende vervolghinghen / de welcke dese vermetene vrijheyt van Conscientie voorstelt int herte van eenen yeghelijcken / die eenich verstandt heeft / te meer oock / als hy hemseluen voor ooghen stelt eenen machtighen / victorieusen / ende vertoornden Coninck / die met aldermachte wil handthouden de Catholijcke Roomsche Religie / ende gheheelijcken vernielen d'andere: Sijnde niet alleen van hemseluen ghenegen om dit te doen / maer oock versocht door den Paus / die immers volcommen macht heeft hem daer toe te bedwinghen ende t'ontslaen van alle Eeden / ende Verbanden van Contracten / hoe solenneel datse oock zijn moghen / ende die selue soodanighe schade daer by heeft / als eenen yeghelicken bekent is.

Nu / om ons eenen soeten mont te maken: Sy segghen / dat wy

ten minsten in een poinct voordeel sullen hebben: te wetē / Dat die vander Religie hen sullen moghen vertrecken wten lande / sonder hunne goederen te verbeuren / de welckē haer toe ghelaten sal werden te vercoopen ofte doen bedienen door eenen volmachtighen / ofte eenen anderen Facteur.

Inden eersten / dese ghenade en werdt niet gheaccordeert simpelijcken / maer alleen voor eenen seeckeren tijt / de welcke omghecommen zijnde / het seer lichtelicken sal zijn / den voghel in stricks te brenghen. Maer ick bids v / wat vercoopinghe salmen doen vande goederen / diemen ghedwonghen is te verlaten? Ende de volmachtighen / ofte Factoren / sullen sy selue oock vande Religie zijn / ofte niet? Sijnse vande Religie / soo salt vā noode zijn / datse oock selue vertreckē soo wel als haere meesters: Indien neen / wat betrouwen salmen op hen moghē stellen / ofte wat vercoopinghe sullen sy daer van doen tot prouffijt van hun meesters? Maer dit willen wy altemael laeten varen: Wāt om eene alghemeyne Vrede te hebben / moetmen niet veel wercks maken / om zijn eyghen particulier welvaren eñ ghemacks wille. Maer een saecke can ick niet verswijgen / te wetē / Dat die vander Religie wtē lande vertoghē zijnde / d'andere sullē blijuē tot een rooue dē ghemeynē viandt: Want die vander Religie zijn een rechte doorne inden voet vanden Spangiaert / die hem eenichsins houdt in vreese ende nadencken: maer de dese vertrocken zijnde / sal hy een vrij open velt hebben om zijne heerschappye wijdt ende breedt wt te strecken / jae selue tot inde vier hoecken der werelt.

Dat dit alsoo zy / laet ons maer sien naeden tijdt voorledē / ende euen datmael / als wijlen mijn Heere de Prince van Orangien / loffelicker memorie / met eene ontallicke groote menichte van die vander Religie was vertrocken / wat onderstant wasser doen herwaertsouere teghens de Spaensche hoouaerdije ende tyrannije? Ende soo de welghedachte Prince het Oorloge niet wederomme byder handt hadde ghenomen / in welcken staet souden jeghenwoordich zijn gheweest dese Landen?

Ick swijge noch vande verscheydēheyt van alderhādē Handtwerckē / Consten / eñ Scientiē / daer vā dit landt opt seer oueruloedich is geweest / oock van menigerley coopmāschappen eñ handelinghē diet in sijne fleure eñ voorspoet gehanthaeft hebbē / die of alle / ofte het meerdeel derseluē / met hen mede sullen opdoē om elders te leuen / eñ te gaē woonē in meerder vrijheyt dan herwaertsouere.

Wat wil ick noch segghẽ vande weder-opbouwinghe der Casteelen inde voornaemste steden / van d'ontmantelinghe van d'andere die sonder Garnisoene zijn sullen / ende van duysent andere lasten/die de verstandighen by hemseluen connen ouerweghen?

Ick segghe maer alleen met eenen woorde / dat de Spangiaert hemseluen sal willen houden ende maken absolupt ende volcommen Meester/ ende dit ouer eene Natie vande welcke hy weet dat hy bouen de maete seer ghehaet/ende tot eenen grouwel is/ende de welcke hy oock selue noch veel meer haet ende gruwelt.

Voorts stelle ick het ghene dat hier van noch meer is te segghen aen dese Vrede-makers selue/de welcke ist dat sy in dese coope willen voortvaren totte Vrede te raeden / ick achte wel dattet raedtslieden zijn/ niet vande Vrede / maer van eene d'alderwterste ellende ende onderganck van hun eyghen Vaderlandt/eñ daer toe van eene gansch oneerlicke eñ schandelicke Slauernije. Eñ siet / daeromme besluyte ende segghe ick voor mijn aduijs/ t'ghene ick van aenbeghinne ghesept hebbe/ te weten/Dat een yeghelick man met eeren altijdts veel lieuer behoort te kiesen de doodt / dan de continuatie ende voortganck van dit Oorloghe: maer datmen daer by eermen soo eene schadelicke / snoode ende ellendighe Vrede soude willen aennemen / al veel lieuer behoorde te kiesen/ soot moghelick waere/duysentich dooden te steruẽ / ende d'alder-ellendichste wtcompstẽ te verwachten: dewijle toch de voortganck vant Oorloghe/hoe wel datse mede brengt eenen schijn vande meeste ellende ende armoede ter werelt/nochtans niet en is sonder hope van eenighe verlichtinghe/t'zy door de doodt van eenich Prince/oft by ghebreck van middelẽ vant Oorloghe staende te houden/vã d'eene ende van d'ander zijde/ ofte door eenighe andere merckelicke veranderinghe/ ghelijckmen dan vast doorghaens ghesien heeft / dat alle Steden ofte Prouincien/ die totten eynde toe volhardt hebbẽ/ haerseluen eyntelicken ghevonden hebben verlost van alle hunne ellenden.

Maer dese Vrede heeft gheen verlichtinghe/eghene hope/ noch eenich eynde altoos vande alderwterste armoede / ellende ende onderganck/ jae van d'ellendichste Slauernije de welcke oyt ter werelt ghesien is gheweest.

Siet daeromme ist dat al de ghene die de Vrede met goeden eernste begheren / ende oock vrome Patriotten eñ lieden met eeren zijn willẽ/ noodtsakelicken eñ voor seecker eenẽ gheheelen anderen

wech moeten nemen. Want ghelijck het Oorloghe is opghecom-
men door oneenichept tusschen de Leeden vant landt: Alsoo moet-
men de Vrede weder oprichten door nieuwe vereeninghe der selue
Leeden metten anderen/ende niet door invoeringhe der Vreemde-
linghen/ die t'lichaeme scheuren. Daer wt soo volcht dan dat de
Leeden hen met elck-anderen weder op een nieuw verbinden ende
by een voeghen moeten/latende het stuck vande Religie inde han-
den Godts/ende oprichtende eene Religions Vrede/ de welcke be-
vesticht worde soo met nieuwe Eeden / als wettelicke eñ openbare
Accoorden / ende de selue ghehandthoudet in alle strenghept / son-
der oochluypckinghe ofte dissimulatie. Ende dat voorts in dit Ac-
coordt wel wtdruckelicken beschepden ende besproken werde/ dat
de Heeren ende d'Eedeldomme sullen versien ende vereert werden
mette eerlickste Ampten eñ Officien nae haren Staet ende quali-
tept/ om te schuwẽ alle jalousien: Het welcke/soot schijnt/dies ooc
te lichter sal vallẽ/ om dat Hy / die ter liefde vant ghemeen volck/
d'andere voorginck / nu is ouerleden. Dat oock het Ghemeente
binnen zijne palen ghehoudẽ/ ende nochtans niet mishandelt/ wt-
ghemerghelt ende ghetyranniseert en werde/ maer dat hem een
yeghelick stil houde in sijne beroepinghe: Eñ dat wy alle te samen
metten anderen doen vertrecken de Spangiaerden/ende daer nae
voorts alle andere Vreemdelinghen eñ Crijchs-lieden / oprechten-
de alomme/ met ghemepner bewilginghe vande Statẽ/ eene goe-
de Ordonnantie/soo wel opt stuck vande Religie als vande Poli-
tie / euen alsmen in Duytslandt heeft ghedaen / ten tijde dat Her-
toch Mauris de wapenen inde handt ghenomen hadde teghens
wijlen Kepser Caerle Hoogher memorien/ welcke Ordonnantie /
hoe-wel sy ghemaeckt was int afwesen/eñ ghenoech in weer-wille
vanden Hoochghedachten Kepser/ hy nochtans naederhandt in-
willichde ende aennam / hebbende door dit middel Duytslandt
wederomme ghestelt in eene ghewenschte Vrede / Ruste ende
Welvaren.

Indien nu den Coninck/sijn Sone/ volghende t'exempel ende
de voetstappen van sijnen vader / ter goeder trouwen verstaen wil
tot eenighe soodanighe Vrede-handelinghe / eñ die vast/ goet/ eñ
van waerden houdẽ / niet met woorden/ noch ter tijdt eñ wijlẽ toe
dat hy daer van berou mach hebben / ghelijck hy voormaels ghe-
daen heeft/ maer met goeden eernste ende dadelijcken : datmẽ met
ghemeender handt vrijelickẽ met hem handele / om hem te bewa-

ren ende handthouden sijne Authoriteyt ende Coninclicke hoocheyt/ ende hem te bewijsen alle schuldighe ghehoorsaemheyt/ welverstaende nochtans dattet stuck vande Religie ghelaten werde in zijn gheheel/naede Contracten ende voorwaerden/ diemen met elck-anderen sal hebben bedonghen ende besloten / by maniere van een Interim / ende tot dat door een Nationael Concilium/ ofte door eenighe alghemeyne vergaderinghe vande Staten des landts / ofte door andere wettelijcke middelen / anders daerinne sal zijn versien.

Soo hy nu hier toe in gheender manieren verstaen / maer immers wil volherden dit arme bedroefde landt gheheelijcke ten onderen te brenghē / ende dat te maken tot een Slaue vandē Spaingiaert/ Ick en twijffele gansch niet/ dat soo wanneer wy met elckanderen sullen zijn verdraghen / wy sullen wel lichtelicken vinden/het zy een goet Meester (indient noodt is) die ons onder zijne bescherminghe nemen/eñ seer wel te vreden sal zijn/ ons te handthouden in onse Vrijheyden / Wetten ende Privilegien : ofte oock wel eenighe goede naeghebueren ende vrienden die ons teghens alle vreemde macht ende ghewelt sullen connen beschermen.

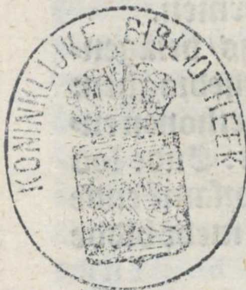
Hier siet ghy nu/ mijn Heere/ welcke is mijn Aduijs/ belāgende de Poincten ende Artikelen die ghy my hebt voorghedraghen: Het welcke soot v aenghenaem is/ghy sult moghen verthonen ende mede-deelen den ghenen / daert v sal goet duncken : Ende soo niet/ghy sult my vergheuen/ dat ick v willende ghehoorsamē ende belieuen / ondeckt hebbe mijn onvermoghen. Hier mede bidde ick Godt dat hy V:

Mijn Heere / wil hebben in sijne heylighe hoede ende bescherminghe / my recommanderende wel hertelicken in v goede gratie. Gheschreuen wt N. den xx^en. Septembris/ 1584.

ren ende handthouden hare Authoriteyt ende Conincklicke hoocheyt/ ende hem te beletten alle schadelijcke ghelegentheyt/ ierst belettende morsijnne/ datter steen vande Heylighe Eglesiam wreede in zijn gheheel/ maere Contracten en verbontwercken/ nemen niet elck anderen sal hebben beloonghen ende beletten/ by examinere van een Interim/ ende tot dat door een Nationael Concilium/ ofte door eenighe alghemeyne vergaderinghe vande Staten des landts/ ofte door ander wettelijcke middelen/ anders daer inne sal zijn versien.

Soo hy nu hier toe in gheender manieren en verstaen/ maer intrecke wil volghen den Decreten des voorseyde landt ghemeynlijck ende ter contrarien te brenghen/ ende daer te maken tot een Slave vande Spaniaerden/ Sy en moghen vele gheloofs niet/ dat soo wanneer wy malcanderen sullen zijn verdraghen/ wy sullen wel lichtelicken winnen/ het sy een groot Heer (indien noode is) die ons onder zijne veylicheyt/ ende gheduerichlijck wel te hebben/ sal zijn/ ons te handthouden in onse Previlegien/ Wetten ende Hanthaven: ofte oock wel eenighe goede maechschappen ende vrienden die ons teghens alle opgeende macht ende ghewelt sullen connen beschermen.

Hier siet ghy nu/ mijn Heere/ welcke is mijn advijs op dese Politieren ende Rechtsvelen die ghy mijn hebt voorgheleyt. Het welcke soo u aenghenaeme is/ ghy sult moghen voorts ghemeyne deelen den ghemeenen/ waer te sal groot dunckens, ende wel ghy mijn dat verghenen/ indien ick u wilt inne ghedient hebbe believen/ andere hebbe mijn ontwetenheyt. Hier mede ick Godt dat hy u:

Mijn Heere/ wil hebben in sijne heylighe hoede ende bescherminghe/ mijn recommanderende wel hertelijck in uwe goede gratie. Ghescreven tot B. den xx^m. Septembris/

1 5 8 4.